

บทวิจารณ์หนังสือ : Book Review  
ว่าด้วย “เพศ” ความคิด ตัวตน และอคติทางเพศ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษา และ  
กามารมณ์

พระวรพล ยะพลหา

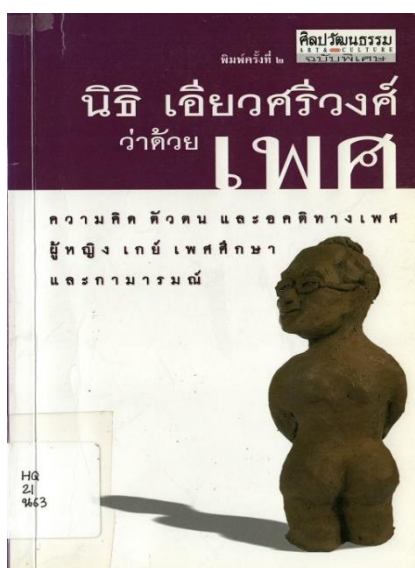
Phra Worapon Yaponha

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding, Author Email: woraponyaa@gmail.com

Received August 29, 2022; Accepted: June 30, 2022



ผู้เขียน : นิธิ เอียวศรีวงศ์

สำนักพิมพ์ : มติชน

ปีที่พิมพ์ : 2545

พิมพ์ครั้งที่ 2 : ตุลาคม 2545

จำนวนหน้า : 107

ISBN: 974-322-643-5

### บทนำ

ลักษณะงานเป็นการนำเสนอการตีความทางเพศที่ปรากฏในวัฒนธรรมไทยผ่านประเด็นต่อไปนี้

**ประเด็นที่ ๑ ภาษากับเพศสภาพ** จากเรื่อง “ค่อยๆ ไปสู่ค่อยๆ” เป็นการนำเสนอเรื่องภาษาเกี่ยวกับกับเพศ โดยได้กล่าวถึงคำศัพท์ที่ใช้โดยกลุ่มเกย์ เช่น เล่นบาส(การทำออรัลเซกส์),ข้างหน้า หอยสังข์ข้างหลังหอยแครง(หมายถึงเป็นทั้งฝ่ายรุกและรับ)ซึ่งมีข้อสังเกตในเชิงความหมายไปในวิถี

ของการร่วมเพศเป็นส่วนใหญ่ ถ้าคนที่ไม่ได้อยู่ในวงการณ์จะไม่เข้าใจซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มเกย์ที่สร้างขึ้นผ่านภาษา

**ประเด็นที่ ๒ เพศกับอำนาจ** จากเรื่อง “เซ็กซ์กับอำนาจ” , “ไม่เปลื้องผ้า แต่เปลื้องอำนาจ” เป็นการแสดงออกของเพศในเรื่อง sex ที่มีจะกระทำจากคนที่มีอำนาจ การกล่าวถึง sex โดดโดดที่ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจจะดูไร้คุณค่าซึ่งในสังคมไทยผู้ชายไทยสามารถใช้ sex เป็นการได้มาซึ่งอำนาจ โดยจะเห็นได้จากผู้ชายบางคนใช้ถ้อยคำหยาบโลนเมื่อเวลาเกิดขัดแย้งกับผู้หญิง ถ้าผู้ชายคนไหนยกระดับความขัดแย้งไปถึงการหยาบโลนก็ไม่มีผู้หญิงคนไหนกล้าขัดแย้งด้วย ในขณะที่ผู้หญิงก็ใช้วิธีการทางด้านความสัมพันธ์เชิงกามรมณ์กับผู้ชายในแง่ของการเท่าเทียมกันทางวัฒนธรรมทางเพศ

**ประเด็นที่ ๓ สถานะกับเพศสภาพ** จากเรื่อง “สมาคมแม่บ้าน” “แม่พลอยสายเดี่ยว” สำนึกร่วมของผู้หญิงในเมืองไทย “เพศศึกษา” “วิทยาศาสตร์สวมกางเกง” และ “แม่ชีกับภิกษุณี” เป็นการกล่าวถึงสถานะของสตรี โดยเฉพาะเรื่องของนักบวชในทุกศาสนาเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมระหว่างสิ่งที่เป็นสาธารณกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตรงกับหลักพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำความเพียรเพื่อการหลุดพ้น ซึ่งภิกษุและภิกษุณีทำให้แทนใครไม่ได้แต่ก็มีคำสอนเรื่องความเป็นบุญเขตคือท้องนาแห่งบุญที่ทำกับภิกษุและภิกษุณี ในขณะที่การกล่าวถึงแม่ชี ถูกมองว่าไม่ใช่กับบวช ซึ่งมาจากมโนภาพตั้งแต่โบราณที่แม่ชีถูกมองว่าเป็นผู้หญิงงามขาวโกลนศรีษะเพื่อหลบลูกผู้ชายที่จะมารังแกอาศัยผ้าขาวในการเอาตัวรอดจากชายใจพาลสันดานหยาบ กรณีพระเจ้าหลานเธอของ รัชกาลที่ ๑ ถูกพม่ากวาดต้อนเมื่อคราวเสียกรุง ตกไปอยู่ในเมืองพม่าและพระองค์ก็บวชเสวยจนกระทั่งกองทัพไทยไปตีเมืองทวายจึงได้พระองค์กลับมา จึงเรียกพระองค์ว่า พระเจ้าชี การอาศัยผ้าขาวจึงเป็นการปกป้องตัวเองจากการคุกคามทางกามรมณ์ ขณะที่ทางสังคมไทยในปัจจุบันนั้น แม่ชีไม่ได้เข้ามาแทนที่ภิกษุณี เพราะแม่ชีไม่ใช่กับบวช ไม่มีหน้าที่หรือสังคมรับรอง การมีหน้าที่เป็นตัวกลางของสิ่งสาธารณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงไม่ปรากฏในตัวแม่ชี เพราะแม่ชีมีสถานะพิเศษแค่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องกามกับใครเท่านั้น

**ประเด็นที่ ๔ เพศสภาพกับวัฒนธรรม** จากเรื่อง “ตลกหญิงกับคนงานหญิง” เป็นการอ้างถึงข้อมูลว่าทำไมผู้หญิงถึงไม่ตลกหรือโด่งดังเท่าที่ตลกชายและไม่มีบทตลกในวรรณกรรมไทยที่อ้างถึงการแสดงตลกของผู้หญิง เนื่องจากตัวละครตลกแบบไทยเน้นปฏิภาณแต่ผู้หญิงไม่มีปฏิภาณ แต่เอาเข้าจริงผู้หญิงอาจมีปฏิภาณก็ได้ แต่ความจริงแล้วความเป็นหญิงอาจไม่สามารถใช้เสียงหวานๆ ทำลายหลักการของตลกแบบไทยๆไปได้ เพราะตลกต้องหยาบโลน การหยาบโลนและความเป็นตลกยังอ้างถึงลักษณะของบทบาทที่สามารถกุมอำนาจเหนือผู้อื่นในแง่ของการให้ฮา ให้โกรธ ให้เกลียด ให้สงสารได้ แต่ผู้หญิงทำได้ยาก ในบทบาทนี้เนื่องจากว่าบทบาทลักษณะนี้เป็นไปในเชิงอำนาจของเพศชาย ที่แสดงตัวตนเช่นเดียวกันพระเจ้าในการแสดงออกถึงอำนาจดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งกับบุคลิกของความเป็นหญิงที่ไม่ต้องการบังคับหรือลวงละเมิดให้คนนั้นเป็นไปในทางที่ตนเองต้องการด้วยการสั่งบังคับเช่นเดียวกับที่ตลกแบบไทยๆนำเสนอ ฉะนั้น ผู้หญิงจึงไม่ใช่ตลกในวรรณกรรมไทย เมื่อมีใคร



พยายามทำให้ผู้หญิงเป็นตัวตลกจึงกลายเป็นการแสดงออกถึงการใช้อำนาจเพศชายในการกดขี่ให้ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจ

**ประเด็นที่ ๕** เพศสภาพกับการเปลี่ยนแปลงคุณค่า จากเรื่อง “สาวพรหมจรรย์” เป็นการกล่าวถึงการขายตัวของนักศึกษาที่มีความกำกึ่งระหว่างการหาเงินรายได้เพื่อการศึกษาหรือเพื่อส่งเสียทางบ้านกับการใช้ชีวิตอย่างเด็กเที่ยว ซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น จึงเป็นเหตุจำเป็นที่นักศึกษาต้องออกขายตัวเพื่อเลี้ยงชีพหรือทำให้ชีวิตดีขึ้น ในวัฒนธรรมปัจจุบัน ไม่ว่าจะสังคมญี่ปุ่นหรือสังคมไทย มีการกล่าวถึงพรหมจรรย์ของผู้หญิงว่ามีคุณค่าน้อยลงแต่ในสมัยโบราณพรหมจรรย์ถือว่ามีคุณค่าสูงมาก ผู้หญิงสมัยก่อนนอนกับใครเพราะคิดว่าตนเป็นเมียของคนๆ คนนั้น การมีผัวจึงกระทบต่อชีวิตมากกว่าพรหมจรรย์ยิ่งในยุคสมัยใหม่ พรหมจรรย์ถูกตีความทางการแพทย์ว่าเป็นแค่เส้นบางๆ พรหมจรรย์ก็เลยถูกมองว่าไร้เหตุผลที่ผู้หญิงดีๆ ต้องรักษาไว้เพื่อสามีสุดที่รักเพียงคนเดียว ส่วนสามีสุดที่รักถ้าเห็นคุณค่าของสิ่งนี้มากนั้นก็ไม่ควรใช้เพราะมันมีให้ใช้ได้คนเดียว ถ้าสังคมไทยยึดมั่นต่อการให้คุณค่าพรหมจรรย์ข่าวเรื่องนักศึกษาขายตัวเพื่อจะมีชีวิตฟุ้งเฟ้อก็ชี้ให้เห็นว่า การให้คุณค่าต่อพรหมจรรย์ต่อชีวิตผู้หญิงเริ่มอันตรายไปแล้วจากสังคมไทย คนที่มีการศึกษาน้อย ก็จะไม่เชื่อคุณค่าของพรหมจรรย์แต่จะสอนลูกหลานให้ระวังเรื่องการมีผัว และถ้าครอบครัวไหนมีการศึกษาสูงหน่อยก็ให้ยกเลิกคุณค่าเรื่องพรหมจรรย์ไปเสียเลย ปัญหาก็คือว่าเราควรจะสอนลูกหลานอย่างไร อย่าขายตัวเพราะไม่ดี ทำไม่ถึงไม่ดี เราไม่สามารถอธิบายได้ จะให้ไปอธิบายการมีผัวต้องระมัดระวังและรอบคอบ ลูกหลานจะบอกว่า เขาไม่อยากมีผัว เขาอยากได้แค่กระเป๋าเท่านั้น หรือเพียงแค่อยากนอนด้วยเฉยๆ ไม่ได้อยากขายให้ใครเลย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ กลายเป็นวัฒนธรรมที่กลายเป็นช่องว่างทางสังคมไทยในปัจจุบัน โดยได้รับมาจากวัฒนธรรมฝรั่งในขณะที่ของเก่าซึ่งมีในสังคมไทยถูกทอดทิ้งและจะฟื้นฟูกลับมาก็ยากและไม่มีทางเป็นไปได้เลย

**ประเด็นที่ ๖** ความเป็นเพศสภาพทางจิตใจ มาจากเรื่อง “วัฒนธรรมและชีววิทยาทางเพศ” เป็นการนำเสนอเรื่องราวหญิงคนหนึ่งได้ประกาศตัวเองว่าเธอเลิกเป็นผู้ชายแล้วกลับมาเป็นผู้หญิงอีกครั้ง การเลือกเป็นอะไรก็ได้ระหว่างอยากเป็นผู้ชายก็เป็นผู้ชายอยากเป็นผู้หญิงก็เป็นผู้หญิง ตกผลแล้วเพศเป็นสิ่งที่ถูกสถาปมาแต่กำเนิดหรือแค่บทบาทกันแน่ ซึ่งคำตอบนี้มีอยู่ ๒ ลักษณะ ๑)ทางวัฒนธรรมที่มองว่าเพศเป็นแค่บทบาทเท่านั้น เพราะระหว่างนุ่งกางเกงกับนุ่งกระโปรง ท่าทางเข้มแข็งหรืออ่อนโยนหรือสรรพนามต่างๆ รวมถึงการแบ่งงานหน้าที่ในครอบครัวก็ล้วนเป็นเรื่องทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น เรื่องวัฒนธรรมนี้จึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเช่น ในหมู่คนบางกลุ่มทางสังคมถือบทบาททางเพศที่ไม่ตรงกับสรีระของตนกลับได้ผลตอบแทนสูง เช่น ได้รับความนิยม ความเอาใจใส่มากกว่าการถือบทบาทตามสรีระ ฉะนั้น การถือบทบาททางเพศหญิงหรือเพศชาย จึงเป็นไปตามเงื่อนไขของชีวิตเช่นเดียวกัน ขณะที่การถือตามชีววิทยาเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดมาจนกลายเป็นที่วิตกว่าหากบทบาทของเพศชายและเพศหญิงไม่ตรงตามสรีระที่ตนมีมาแต่กำเนิดจะทำให้มนุษย์สูญพันธุ์หรือไม่ เพราะตาม

พจนานุกรมให้คำแปลไว้ว่า ผู้หญิงคือคนที่ออกลูกได้ ฉะนั้น ผู้หญิงจึงต้องออกลูกแต่หากออกลูกไม่ได้ ก็จะเป็นการบกพร่องในระบบของความเป็นหญิง ซึ่งหากพิจารณาจากคำอธิบายตามพจนานุกรมนี้ จะพบความวุ่นวายเมื่อพบทารกมี ๒ เพศ จะให้เขาทำหน้าที่อะไร ฉะนั้น เรื่องสรีระจึงเป็นเรื่องที่ยุงยาก เพราะเอาเข้าจริงยังไม่มีใครทราบเหตุผลชัดเจนว่ากะเทยเป็นผลจากวัฒนธรรมหรือชีววิทยา

## บทวิจารณ์

๑. **ลักษณะการใช้ภาษา** ใช้ภาษาพูดเป็นส่วนใหญ่ โดยโยงกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเพศและปัญหาทางเพศที่ปรากฏในสังคมไทย โดยจะพบว่าผู้เขียนใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมและอ้างอิงข้อมูลทั้งที่เป็นทฤษฎีทางตะวันตกและหลักการทางวิทยาศาสตร์แต่ไม่มีการลงลึกในรายละเอียดเป็นเพียงแค่กล่าวถึง ทั้งนี้ผู้เขียนมองว่างานเขียนชิ้นนี้ต้องการเล่าเรื่องมากกว่าจะเขียนมากกว่าเล่าเรื่องทางวิชาการ

๒. **การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา** อาจารย์มุกหอม วงศ์เทศ ได้กล่าวว่า เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ผ่านการใช้ภาษาและคำศัพท์ที่กลายเป็นวัฒนธรรมของเพศในปัจจุบันโดยเฉพาะในกลุ่มที่ผลิตที่ผลิตภาษาขึ้นมาใหม่ เช่นกลุ่มเกย์ ซึ่งแสดงให้เห็นทัศนคติด้านลบต่อสังคมที่มีต่อเพศที่สามอันเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมความคิดของเกย์ ที่อาจารย์นิธิตีความผ่านคำศัพท์เฉพาะในมุมเกย์ ขณะที่อาจารย์นิธิเอื้อยวศรีวงศ์ยังอธิบายถึงข้อขัดแย้งในเรื่อง sex และความคิดเรื่องกามารมณ์กับอำนาจชายและหญิงในวัฒนธรรมไทย ช่วยอธิบายไขข้อขัดแย้งข้อใจให้ท่านได้ในเรื่องเซ็กส์และความคิดเกี่ยวกับกามารมณ์กับอำนาจของชายและหญิงในวัฒนธรรมไทย และแม้ว่าอาจารย์นิธิอาจพรรณนาถึงสุนทรียะของภาพนู้ดได้ไม่ซ้ำของเท่าเกจิณูต อาจารย์ก็ให้ความกระจ่างจนล้นจ้นกับท่านได้ว่า เหตุใดการให้ผู้หญิงนุ่งชุดกระโจมอกแบบไทยโซว์การอาบน้ำในพื้นที่สาธารณะจึง “โป้” กว่าใส่ชุดว่ายน้ำแบบฝรั่ง และด้วยเหตุนี้จึงเป็นการกดขี่ผู้หญิงอย่างถึงขั้นยิ่ง ขณะที่ผู้หญิงในวัฒนธรรมไทยจึงไม่มีสถานะศักดิ์ที่ไม่กำกวมอย่างชาย แมซีจึงไม่ใช้นักบวชอย่างภิกษุณี แต่การบวชเป็นนางชีเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์มากกว่า นอกจากไม่ศักดิ์สิทธิ์แล้ว ผู้หญิงในวัฒนธรรมไทยยังไม่ตกลงอีกด้วย เพราะอำนาจของตลกเป็นอำนาจแห่งปัญญาญาณแบบอำนาจเพศชาย แต่อำนาจที่เป็นเพศหญิงมีลักษณะเป็นอำนาจดิบและอำนาจเมตตากฎณา มีการวิเคราะห์เรื่องเพศในมิติต่างๆ มาตั้งเยอะแยะแล้ว อาจารย์นิธิจะละเลยและเพิกเฉยไม่พาดพิงถึงประเด็นและนักสิทธิสตรีเสียหน่อยได้ยังไงกัน ข้อความที่ยกมานี้จึงดูจะเป็นท่าที่มุ่มมองหลักของอาจารย์นิธิที่มีต่อการศึกษาเรื่องผู้หญิงและต่อ feminism/feminist ในเมืองไทย

๓. **คุณค่าของหนังสือ** การนำเสนอหนังสือนี้ถือเป็นการแสดงออกให้เห็นการเปิดพื้นที่การรับรู้ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างประเทศจนเปลี่ยนคุณค่าไปจากที่เคยเป็น อาจารย์มุกหอม วงศ์เทศ กล่าวว่าทุกอย่างคือการให้คุณค่าและความเข้าใจที่



สังคมส่วนใหญ่ที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ โดยเฉพาะเรื่อง “เพศ” ณ ที่นี้ล้วนอยู่บนฐานของความไม่รู้ ความเข้าใจผิด อคติและมายาคติ ทั้งสิ้นรวมทั้ง “การแสดง” ความเป็นหญิง, ความเป็นชาย, ความไม่เป็นหญิง, ความไม่เป็นชาย, ที่มีไม่น้อยอยู่ในความมีดมนอนธการทางสติปัญญาและรสนิยม และเพราะเอาเข้าจริงโลกและชีวิตมันน้ำเน่าได้พิสดารกว่าที่คิด อะไรที่เห็นๆ เป็นๆ อยู่อย่างนี้ก็ไม่แปลกอะไร

**๔. ประเด็นเห็นด้วย** ในประเด็นเรื่องสถานะกับเพศสภาพ โดยเฉพาะในเรื่องการบวชชีที่มีสถานะภาพเพียงแค่การป้องกันตัวเองจากภัยจากผู้ชาย ขณะที่ความเป็นนักบวชนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกระบุไว้ในทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นบุญเขต กรณีนี้ดูเหมือนว่าจะกลายเป็นการเข้าใจสถานะของแม่ชีได้ชัดเจนว่าไม่ได้เป็นการเปลี่ยนสถานะภาพหรือเข้าใจบริบทของแม่ชีอย่างในปัจจุบัน แต่เป็นไปได้ที่จะมองว่าแม่ชีบางคนมุ่งหวังจะถือบวชเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่ไม่อาจทำได้เนื่องจากข้อจำกัดทางสถานะของนักบวชที่เกี่ยวข้องกับสถานะทางวินัยที่เกี่ยวข้องและมีรายละเอียดมากกว่าจะระบุผ่านการบวชชี

**๕. ประเด็นไม่เห็นด้วย** ในประเด็นเรื่องเพศสภาพทางจิตใจ เนื่องจากผู้เขียนพยายามเสนอให้เห็นว่าการเลือกเพศนั้นเป็นเรื่องของจิตใจหรือความรู้สึกพึงพอใจที่จะเปลี่ยนหรือจะเป็นเพศไหนอย่างใดก็ได้ แม้ผู้เขียนจะยืนยันความเป็นเพศผ่านความรู้สึกเชิงสังคมและปัจเจก แต่เอาเข้าจริงแล้วถ้ายึดเอาทางหลักศาสนาประกอบจะพบว่าหลักสมมติกับปรมาตม์นั้นไม่ได้แยกจากกัน เพราะเอาเข้าจริงแล้วจะตรวจสอบเรื่องสมมติและปรมาตม์นั้นผ่านภาษาหรือบทบาทอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงจุดหมายของสิ่งที่เป็นเป้าหมายด้วย เพราะว่าตรามจริงแล้วอาจไม่ใช่สังคมหรือปัจเจกเป็นตัวกำหนดเพศอย่างที่เข้าใจ แต่เป็นเป้าหมายของชีวิตต่างหากที่เป็นเครื่องกำหนดว่าใครควรมีเพศใด

สรุป หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการเปิดพื้นที่การพูดคุยในเรื่องเพศผ่านสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเพศนั้นยังคงเป็นเรื่องที่ชวนถกเถียงทั้งทางมิติทางสังคม ศาสนา ปรัชญา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการที่ศาสนากล่าวถึงเรื่องเพศในเชิงคุณค่าที่เน้นไปที่ความทุกข์ทรมานของกลุ่มเพศสภาพและความสมบูรณ์พร้อมของเพศชายในแง่ต่างๆ แต่การที่มีเพศสภาพที่กล่าวถึงศาสนาอาจจะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในอีกมิติหนึ่งที่เป็นข้อเท็จจริงมากขึ้น แม้หนังสือเล่มนี้จะไม่นำเสนอรายละเอียดในปัญหาเหล่านั้นผ่านแนวคิดสำคัญๆ มากนัก แต่ก็เพียงพอให้เห็นภาพรวมของเรื่องดังกล่าวเพื่อชี้ชวนให้คุยในรายละเอียดอื่นๆ ต่อไป

### เอกสารอ้างอิง

- นิธิ เอียวศรีวงศ์.(2545). *ว่าด้วยเพศ ความคิด ตัวตน และอคติทางเพศ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษา และ กามารมณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพินเนตส์ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.